

Марица Ж. Травар¹
Универзитет у Источном Сарајеву
Педагошки факултет Бијељина

doi 10.7251/NS1702056T
удк 379.8:159.92
379.8-053.2
371.14(497.6 РС)
37.011.3-051:373.2
Оригинални научни рад

УЛОГА ВАСПИТАЧА У КРЕИРАЊУ ПОДСТИЦАЈНЕ СРЕДИНЕ ЗА РАНО УЧЕЊЕ У ВРТИЋУ

Апстракт: Савремени приступ васпитно-образовном раду у предшколским установама подразумијева и компетентност васпитача да креирају подстицајну средину за рано учење. Од иницијативе, креативности и ангажованости васпитача зависи како ће ресурси вртића али и ширег окружења бити искориштени, преобликовани и да ли ће бити у функцији раног учења. У избору активности намијењених раном учењу, процесу њиховог богаћења и усмјеравања ка вишим развојним нивоима не може се оспорити улога људског, односно кадровског фактора.

Циљ овог рада био је идентификовати процјене васпитача о најчешћим факторима који указују на њихову улогу у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу. Узорак је чинило 100 васпитача запослених у јавним и приватним вртићима у Републици Српској. Подаци прикупљени скалером обрађени су факторском анализом, издвојена су четири фактора који указују на перцепцију васпитача о сопственој улози у креирању подстицајне средине за рано учење предшколаца.

Кључне ријечи: институционално рано учење, кадрови у вртићу, Varimax ротација фактора.

Увод

За разлику од многих дјелатности у којима је убрзани научно-технолошки развој замијенио улогу човјека, подручје васпитно-образовног рада још увијек је остало специфично људска дјелатност. У вези с тим, улога оног ко васпитава и образује постала је сложенија него икад радније, јер обављајући своју професију треба да квантитативно и квалитативно одговори на бројне изазове у погледу знања и компетенција које су васпитаницима потребне за живот и сналажење у савременом добу. Предшколски узраст, као јединствено раздобље у животу човјека, које се по својим бројним обиљежјима разликује од других раздобља, прати и јединствена природа повезаности између васпитача и васпитаника. Квалитет емоционалне везе васпитач – дијете одражава се у свим сферама живота

¹ maricac86@gmail.com

и рада предшколаца у вртићу и самим тим највише утиче на процес раног учења. Према резултатима истраживања која су се бавила утврђивањем ставова васпитача о социо-емоционалном развоју предшколаца, изградњи њихових социјалних вјештина и компетенција, које су битне за социјалну интеграцију у вршњачку групу и шири социјални оквир, васпитачи су показали да препознају значај ове изградње и властиту улогу у том процесу, али важним сматрају и утицај других фактора (Paparopolou, K. et al. 2014).

Постоје схватања да се ни у најидеалнијим архитектонским рјешењима и објектима вртића без присуства васпитача не би могли замислити комплетни услови за остваривање квалитетних исхода раног учења постављених у националним програмима. Каменов (2006) закључује да ни најбоље одабрани садржаји и материјали у средини за учење не могу умањити улогу васпитача као посредника између средине и дјетета. У прилог овој тези говоре и резултати једног квалитативног истраживања спроведеног са васпитачима и родитељима предшколске дјеце, који су показали да ови дјецци најближи фактори из социјалног окружења важним сматрају квалитет физиког окружења у процесу раног учења, али пресудним ипак сматрају људски, односно кадровски фактор. Иако родитељи од физичког простора у ком предшколци бораве очекују да буде пријатан, да се дјеца у њему осјећају добродошлим, сигурним и да подстиче њихово учење, истакли су да то ипак не може умањити улогу васпитача у васпитно-образовном процесу (Berris & Miller, 2011).

Према традиционалном концепту васпитно-образовног рада у вртићу улога васпитача је схваћена као улога носиоца свих активности, док савремени концепт тежиште улоге помјера на посредовање између дјеце и окружења у вртићу и ван њега. Кроз предвиђање временске динамике, организацију просторних капацитета и материјала потребних за рад, те евалуацију остварених активности с циљем уочавања недостатака и мјера за побољшавање и унапређивање сопственог рада, могуће је описати савремену улогу васпитача у стварању подстицајне средине за рано учење и развој дјеце у вртићу. „Васпитач усмерава децу у процесу њихових активности и чини их ефикаснијим на више начина: организацијом средине, избором и распоредом материјала који им обезбеђује, указивањем на могуће путеве којима се долази до решења појединих проблема и њиховим наговештавањем, али никада не кварећи радост откривања, саопштавањем готових решења и њиховим представљањем као да су једина могућа или најисправнија решења“ (Каменов, 2006, стр. 51).

Степен методичке оспособљености и припремљености васпитача за креирање подстицајне средине за институционално рано учење огледа се и у спретности кориштења методе *дјеловања специјално припремљеном средином или ситуацијом*. Она подразумева индиректан утицај васпитача, усмјерен на дјечију активност, кроз избор и распоред материјала, организацију средине, захваљујући којој ће се дјеца релативно самостално бавити активностима којима се поспјешује њихов развој. Неки од примјера кориштења ове методе су: одласци у природну и друштвену средину доступну предшколцима (излети, посјете, шетње итд). Код примјене ове методе нагласак се ставља на посредну улогу васпитача како би у

први план дошао директан контакт дјецe са припремљеном средином (Спасојевић, 2013).

Васпитач као лице које са професионалног становишта приступа раном учењу, треба да учини прихватљив избор садржаја из социо-културне средине који је прилагођен дјеци предшколског узраста. Евидентно је и неминовно да се дјеца не могу изоловати из социо-културне средине којој припадају, и свих утицаја којима су стихијски изложена, али улога васпитача у том случају очитује се кроз селекцију и избор оних садржаја који су прихватљив избор за њихово учење и развој. Од педагошке иницијативе и ангажованости васпитача зависи да ли ће у раду са дјецом бити извршен најбољи избор садржаја који средина може понудити. Због снаге „упијајућег ума и духа“, како га је својевремено називала Марија Монтесори, дјеца су у стању да усвајају културна обиљежја средине у којој одрастају без способности селекције и критичког осврта на садржаје које она нуди (Монтесори, 2006). Из тог разлога би опредјељење одговорног васпитача требало бити да на дјецу преноси културна сазнања путем специјално припремљене средине која ће омогућити прихватање и усвајање тих знања у свијест. Континуирано вођење рачуна о креирању и обогаћивању средине у којој би се остваривале програмске активности, а дјеци пружила могућност за рано учење и напредовање индивидуалним темпом, једна је од улога васпитача у XXI вијеку. Осим тога, њихова улога је оријентисана на помно праћење свих срединских потенцијала како би се пронашли најбоље вријеме и начин да се остваре развојне промјене, наводи Спасојевић (2013). Познато је да је дјечија игра најповољнији оквир у избору активности за рано учење, стога су васпитачи који у институционалним оквирима дјелују на дјечије учење и развој усмјерени на ову методу раног учења. Међутим, одређени аутори примјећују да је игра изгубила мјесто и значај који је имала у програмима раног учења али и у ставовима кадрова запослених у предшколству. Због тога су са васпитачима примјенили Игровну радионицу, која је допринјела да поново добију позитивну слику о могућностима игре у раном учењу и самим програмима (Roden & Szabo, 2017).

Флексибилност холистичких програма раног учења, заснованих на социо-конструктивистичкој теорији, који пружају широк распон могућности у раду са дјецом предшколског узраста у погледу избора исхода, садржаја и активности раног учења, а при том не прецизирају које од њих бирати, којом временском динамиком примјењивати, како их користити и комбиновати, имплицира да свака средина у вртићу не мора бити подстицајна за напредовање дјеце. Управо ће од компетентности васпитача за операционализацију Програма зависити квалитет средине за учење и остваривање развојним промјена. Програм предшколског васпитања и образовања у Републици Српској (2007) поштује природу дјетета и предвиђа различите начине дјеловања на развој, а први изазов за васпитача је добро упознавање дјетета и препознавање његових наслијеђених предиспозиција и уочљивих тенденција у развоју, како би се могло дјеловати на њих бирајући оне програмске садржаје и активности којима би се најбрже оствариле прогресивне промјене у развоју. Када би избор васпитача био устаљено „педагошко наслијеђе“ или укоријењена традиција у раду, а не иновативност и окренутост ка сталном

учењу, вртић вјероватно не би био мјесто у коме је све намијењено бржем напредовању и развоју дјече до њиховог личног максимума, што је циљ институционалног раног учења који се помиње у Програму предшколског васпитања и образовања у Републици Српској (2007).

Методологија

Проблем. Улога васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу, представља једно од важних питања у савременој Предшколској педагогији. Но, без обзира на то у скорије вријеме на нашим просторима, осим неколицине теоријских радова није било новијих емпиријских истраживања посвећених овој теми. Од процјена васпитача о овом питању зависиће не само квалитет васпитно-образовног рада у вртићу, него и њихова спремност за властито стручно усавршавање и цјеложивотно учење.

Питање самопроцјене и критичког односа према сопственом раду и професионалној улози једно је од битних питања сваке савјесне и одговорне особе. У вези с тим сматрали смо значајним истражити како васпитачи процјењују своју улогу у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу.

Предмет. У ширем приступу предмет рада је проучавање улоге васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу, кроз перцепцију васпитача о овом питању.

Циљ истраживања. У складу са постављеним предметом истраживања његов циљ је идентификација процјена васпитача о најчешћим факторима који указују на њихову улогу у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу.

Задаци истраживања. Полазећи од претходно дефинисаног проблема, предмета и циља истраживања, његов задатак је да се идентификују најчешћи фактори који указују на улогу васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу.

Хипотезе истраживања. Општа хипотеза у истраживању гласи: већина васпитача сматра важном сопствену улогу у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу. Посебна хипотеза гласи: Претпоставља се да ће истраживањем бити издвојени фактори који указују на најчешће процјене васпитача о њиховој улози у креирању подстицајне средине за институционално рано учење.

Варијабле истраживања. Независну варијаблу чине васпитачи који су учествовали у истраживању, а зависну представљају њихове процјене о сопственој улози у креирању подстицајне средине за институционално рано учење.

Поступци, методе, технике и инструмент истраживања. За потребе истраживања кориштен је историјски и трансферзални поступак. Кориштене су: метода теоријске анализе и синтезе као и дескриптивна метода. Основна истраживачка техника је скалирање, а за потребе истраживања, на основу проучавања релевантне и доступне литературе, оригинално је конструисан и примијењен скалер *Улога васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу*. Скалер је Ликертовог типа и петостепени је. Састојао се од 14

тврдњи, а након сваке од њих слиједила је скала интензитета: а) потпуно се слажем, б) углавном се слажем, в) неодлучан сам, г) углавном се не слажем и д) уопште се не слажем.

Популација и узорак истраживања. Популацију су чинили сви запослени васпитачи у вртићима Републике Српске у периоду када је истраживање спроведено. Узорак су чинили васпитачи запослени у јасличким и вртићким васпитним групама у сљедећим вртићима: „Чика Јова Змај“ и „Драган и Зоран“ Бијељина, „Наша радост“ Зворник, „Наша дјеца“ Брчко, „Принцеза Катарина Карађорђевић“ Лакташи, „Лепа Радић“ Градишка, „Наша радост“ Србац и „Наша радост“ Модрича. Укупна величина узорка, одабраног поступком једноставног случајног избора, је 100 васпитача. Узорак је репрезентативан у односу на популацију, и чини приближно 25% од укупног броја запослених васпитача у вртићима Републике Српске у јануару 2013. године када је истраживање обављено.

Обрада података. Прикупљени подаци су обрађени факторском анализом преко скорова, методом анализе главних компоненти уз примјену Кајзеровог критеријума за „екстраховање“ фактора, и поступка Varimax ротације фактора. Рачунат је и приказан и Бартлетов тест сферичности.

Резултати и дискусија

С обзиром да је скалер *Улога васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу* оригинално конструисан за потребе овог истраживања, на почетку је било неопходно утврдити његове мјерне карактеристике, које су приказане у Табели 1.

Табела 1: КМО тест и Бартлетов тест сферичности

КМО мјера адекватности узорка		,738
Бартлетов тест сферичности	χ^2	314,931
	df	45
	p	,000

Приказани Бартлетов тест сферичности (Bartlett's Test of Sphericity), је статистички значајан и упућује на закључак да је оправдано примјенити методу главних компонената. КМО (Kaiser-Meyer-Olkin) износи 0,73 и показује да ова скала има високу поузданост. Дискриминативност скале је утврђена на основу item-total корелације, при чему је израчуната дискриминативна вриједност сваке ставке. Овај поступак је показао да се тврдње са укупним збиром на цијелом тесту крећу од 0,47 до 0,72, што свједочи о задовољавајућој дискриминативној вриједности ставки у скали.

Поступком факторске анализе, и то анализе главних компонената, издвојена су четири главна фактора која објашњавају 72,63% укупне варијансе. Допринос различитих фактора у објашњењу укупне варијансе за скалер намерички је приказан у Табели 2.

Табела 2: Улога васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу – Објашњење укупне варијансе

Фактор	Иницијална вриједност			Издвојена сума квадратних засићења			Ротација суме квадратних засићења		
	Укупно	% Варијансе	Кумулативни %	Укупно	% Варијансе	Кумулативни %	Укупно	% Варијансе	Кумулативни %
1	3,389	33,891	33,891						
2	1,648	16,485	50,376						
3	1,174	11,738	62,114						
4	1,053	10,525	72,639	3,389	33,891	33,891	2,950	29,500	29,500
5	,767	7,666	80,305	1,648	16,485	50,376	1,912	19,125	48,624
6	,561	5,615	85,920	1,174	11,738	62,114	1,201	12,009	60,634
7	,492	4,920	90,840	1,053	10,525	72,639	1,201	12,005	72,639
8	,390	3,898	94,739						
9	,339	3,394	98,132						
10	,187	1,868	100,000						

У Табели 3. приказана је матрица факторских засићења, у којој су предочене вриједности корелација између појединих фактора и сваке варијабле са издвојеним факторима, при чему је најнижа добијена корелација износила 0,451 а највиша 0,924. Овим је потврђено да су добијени подаци поуздани за даљу анализу у сврху научног закључивања.

Табела 3: Улога васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу – Матрица факторских засићења

Варијабле	Фактори			
	1	2	3	4
Од иницијативе васпитача зависи како ће средински капацитети вртића бити искориштени, обликовани и да ли ће бити у функцији раног учења.			,882	
Без обзира на опремљеност вртића васпитач култивише и богати средину, како би дјеца постигла свој максимум у процесу учења.	,819			
Једна од најважнијих способности васпитача је спретност у примјени методе дјеловања специјално припремљеном средином или ситуацијом.			,693	,520
Важан задатак васпитача је да направи прихватљив избор садржаја из друштвене средине и усмјери их ка постизању циљева раног учења.		,797		
Обогаћена и припремљена средина за учење не умањује улогу васпитача као медијатора између средине и дјетета.				,907

Савремена улога васпитача очитује се у организацији временске динамике, просторних капацитета и материјала потребних за рад.	,805	
Васпитач припрема све важне услове за извођење васпитно-образовног рада у природном и материјалном окружању вртића.	,702	,451
Нагласак у раду васпитача је на директном посматрању дјече и богаћењу њихових искустава кроз процес раног учења.		,664
Васпитач пажљиво бира и прати изворе и садржаје за учење којим се дјелује на развојне промјене.	,446	,614
Добар избор за васпитача је кориштење свих доступних природних ресурса у окружењу вртића.		,724
Као важне особине личности васпитач мора посједовати креативност и спремност за ангажовање у раду.		,758
Културне вриједности средине у којој вртић функционише су важан извор за рано учење и васпитач их треба препознати и пажљиво користити.		,637
Добар васпитач организује средину у којој је све подређено остваривању квалитетне дјечије активности.		,924
Објективни услови у вртићу не би смјели утицати на одређивање васпитача да стално унапређује средину за учење у групи са којом ради.	,853	

Анализом садржаја фактора приказаних у Табели 3. може се уочити да постоје тврдње у скалеру које могу послужити за објашњење више фактора. Први од фактора, именован је као *Организација срединских услова за рано учење* објашњава 29,50% варијансе. Садржај ставки које чине први фактор показује да васпитачи своју улогу у креирању подстицајне средине за институционално рано учење процјењују првенствено кроз организацију срединских услова у вртићу. Наиме, испитаници процјењују да ће без обзира на објективне услове у којима вртић егзистира, организација учеће средине зависити од начина на који је васпитач култивише. У вези с тим, улога васпитача очитује се и у организацији простора, времена и материјала потребних за учење и рад, како би средина за учење у вртићу била подређена остваривању квалитетне активности дјетета. Овај податак је веома индикативан за будућа истраживања а истовремено и охрабрујући, јер се у радовима који су се бавили питањима предшколства у нашој земљи као водећи проблем у овој области, у широј јавности, помиње сиромаштво, статус земље у транзицији и сл. (Спасојевић, 2011). Васпитачи који су чинили узорак у овом истраживању указали су да без обзира на постојеће стање и услове у вртићима, улога васпитача у креирању подстицајне средине за рано учење увијек се намеће као доминантна.

Други фактор, назвали смо *Избор садржаја из природне и социо-културне средине* и он објашњава 19,12% укупне варијансе. Анализа садржаја ставки који чине други фактор упућује на закључак да васпитачи своју улогу у процесу креирања подстицајне средине за рано учење у вртићу доживљавају уско везаном

за одабир садржаја из социо-културне средине. Евидентно је да васпитачи перципирају сопствену улогу у креирању подстицајне средине за институционално рано учење кроз праћење, одабир и припремање услова у природној и друштвеној средини. Ови искази су у складу са савременим педагошким теоријама, а посебно је похвално што васпитачи сматрају да је њихова улога да користе све доступне природне ресурсе и културне вриједности средине у којој вртић функционише.

Личне особине васпитача је трећи издвојени фактор који објашњава 12,00% од укупне варијансе, а садржај ставки које га чине могли бисмо тумачити као перцепцију личних особина од којих ће зависити креирање подстицајне средине за рано учење у вртићу. У том контексту васпитачи сматрају да ће од особина личности, као што су: иницијативност, креативност и лични активитет, односно спремност на ангажовање у раду, зависити како ће организовати средину за учење у вртићу.

Четврти издвојени фактор, именован као *Посредовање између средине и дјетета*, објашњава такође 12,00% варијансе, а садржај ставки које га чине показује да васпитачи сопствену улогу доживљавају као улогу медијатора између средине и дјетета. Наше очекивање је било да ће васпитачи у већој мјери препознати овај проблем, с обзиром да се односи на степен њихове методичке оспособљености за креирање подстицајне средине за институционално рано учење.

Закључак

Процјењујући сопствену улогу у креирању подстицајне средине за рано учење у вртићу васпитачи који су чинили узорак у овом истраживању су указали да ће без обзира на објективне услове и опремљеност вртића максимум који дјеца постижу у процесу раног учења зависити од начина на који васпитач култивише и богати средину. Резултати овог истраживања имају одређене педагошке импликације међу којима можемо издвојити:

-Континуирана анализа сопствене професионалне улоге веома је важна за стручно усавршавање и изградњу, без обзира на дјелатност којом се људи баве. Водећи тренд у развијеним земљама свијета је брига о професионалном развоју кадрова запослених у предшколству. Овом питању посвећени су многи национални пројекти, а један од њих је утврдио да васпитачи своје знање унапређују мијењајући ставове и убјеђења, као и кроз примјену нових активности у васпитно-образовној пракси, сарађујући са колегама у колективу и тд. (Koster, et al. 2008). На темељима самопроцјене и критичког осврта на професионалну улогу могуће је планирати и реализовати будуће активности и напредовање у васпитно-образовном раду.

-Резултати неких истраживања показали су да васпитачи запослени у центрима за рад са предшколском дјецом сматрају важним процес сопствене рефлексije за даље учење и напредовање (Dewar, et al. 2013). У том контексту сматрамо да је кадровима у предшколству важно понудити инструменте за

утврђивање ставова и мишљења чије су метријске карактеристике провјерене. На тај начин, процес њихове саморефлексије о професионалној улози не би се заснивао на субјективним процјенама, већ на научно заснованим методама, техникама и инструментима истраживања на темељу којих је могуће извести одређене објективне закључке.

-У свијету су забиљежена настојања да се васпитачима у предшколским установама путем професионалног усавршавања понуди модел учења за одрживост у раном дјетињству. На крају програма извршено је истраживање са учесницима које је показало позитивне промјене у ставовима о овом питању и боље разумијевање самог концепта образовања за одрживост у раном дјетињству (Dyment, et al. 2014). На сличан начин, без амбиција за преузимањем готових модела и рјешења која не би била примјерена нашем социо-економском и културном контексту, а на темељу процјена васпитача о сопственој улози у стварању средине која омогућава одрживост у раном дјетињству могли би бити осмишљени и провјерени одређени модели и у Републици Српској.

Литература

- Berris, R., & Miller, E. (2011). How design of the physical environment impacts on early learning educators and parents perspectives. *Australian journal of early childhood*, 36(4), 102-110. Preuzeto 12. jula 2017. sa <https://eprints.qut.edu.au/46928/2/46928.pdf>
- Dewar, B. A., Servos, J. E., Bosacki, S. L., & Coplan, R. (2013). Early childhood educators on teaching practices: the role of gender and culture. *Reflective practice*, 14(3), 381-391.
- Dyment, J. E., Davis, J. M., Nailon, D., Emery, S., Getenet, S., McCrea, N., & Hill, A. (2014). The impact of professional development on early childhood educators confidence, understanding and knowledge of education for sustainability. *Environmental education research*, 20(5), 660-679. Preuzeto 15. jula 2017. <http://ecite.utas.edu.au/87674>
- Каменов, Е. (2006). *Васпитно-образовни рад у дечјем вртићу општа методика*. Нови Сад: Драгон.
- Koster, B., Dengerink, J., Korthagen, F., & Lunenberg, M. (2008). Teacher educators working on their own professional development: goals, activities and outcomes of a project for the professional development of teacher educators. *Teachers & Teaching*, 14(5/6), 567-587. Preuzeto 21. avgusta 2017. Sa <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13540600802571411>
- Монтесори, М. (2006). *Упијајући ум (друго издање)*. Београд: ДН Центар (Оригинални рад објављен 1949).

- Papadopoulou, K., Tsermidou, L., Dimitrakaki, C., Agapidaki, E., Oikonomidou, D., Petanidou, D., & Giannakopoulos, G. (2014). A qualitative study of early childhood educators beliefs and practices regarding childrens socioemotional development. *Early child development & care*, 184(12), 1843-1860. Preuzeto 25. avgusta 2017. ca
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004430.2014.889693?src=recsys&journalCode=gecd20>
- Roden, T., & Szabo, S. (2017). Play workshop: changing preschool teachers ideas about play in the curriculum. *Delta kappa gamma bulletin*, 83(3), 33-38. Preuzeto 15. jula 2017. sa <http://en.ustc.findplus.cn/?h=articles&db=a9h&an=122126914>
- Spasojević, P. (2011). Osnovna uporišta za kvalitetan program ranog učenja, sa naznakama savremene metodike predškolskog vaspitanja i obrazovanja. U zborniku *Kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini* (str. 36–53). Sarajevo: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje u Bosni i Hercegovini.
- Спасојевић, П. (2013). *Методика предшколског васпитања и образовања, теорија и пракса цјеловитих програма предшколског учења*. Бања Лука: Нова школа плус и Бања Лука: Филозофски факултет.
- Спасојевић, П., Прибишев Белеслин, Т., и Николић, С. (2007). *Програм предшколског васпитања и образовања*. Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.

Marica Z. Travar

THE ROLE OF PRESCHOOL TEACHERS IN CREATING FAVORABLE ENVIRONMENT FOR EARLY LEARNING IN KINDERGARTEN

Summary

The new approach to educational work in preschool institutions also implies the competence of preschool teachers to create favorable environment for the process of early learning. How the resources of the kindergarten and the wider environment will be exploited, reshaped and whether they will be in the function of early learning, depends on the initiative, creativity and engagement of preschool teachers. The role of the human, that is, the personnel factor can not be denied in the process of choosing of activities intended for early learning, as well as in the process of their enrichment and their directing to higher levels of development.

The aim of this paper was to identify preschool teachers' assessments of the most valuable factors that indicate their role in creating favorable environment for early learning in kindergarten. The sample consisted of 100 preschool teachers employed in public and private kindergartens in the Republic of Srpska. The data collected by the scalar were analyzed using the factor analysis, and four factors that indicated the perception of preschool teachers about their own roles in creating favorable environment for early learning of preschoolers were separated.

Key words: institutional early learning, kindergarten staff, Varimax factor rotation.